

12de Trilaterale Regeringsconferentie over de bescherming
van de Waddenzee

Tønder
5 februari 2014

VERKLARING VAN DE MINISTERRAAD

Definitief

TRILATERALE REGERINGSRAAD VOOR DE WADDENZEE

VERKLARING VAN TØNDER

5 februari 2014

Wij, de Ministers van Nederland, Duitsland en Denemarken verantwoordelijk voor de bescherming van de Waddenzee en vertegenwoordigers van de respectievelijke regeringen in de **Trilaterale Regeringsraad voor de Waddenzee** over de bescherming van de Waddenzee

bevestigen opnieuw de doelstelling van de Gezamenlijke Verklaring van 2010 om de Waddenzee te beschermen en te beheren als een ecologische entiteit, gedeeld door de drie landen, waarin het Gemeenschappelijke Beginsel om 'het voor zover mogelijk bereiken van een natuurlijk en duurzaam ecosysteem waarin natuurlijke processen ongestoord kunnen plaatsvinden' leidend is.

verwelkomen met waardering de uitbreiding van het Werelderfgoed Waddenzee met het Nationaal Park van Hamburg en de nominatie van het Deense deel van de Waddenzee samen met een uitbreiding van het Duitse gebied in Neder-Saksen;

erkennen de mogelijkheden om de hele Waddenzee op de Werelderfgoedlijst te plaatsen ter versterking van de bestaande bescherming en het beheer en de bijdrage aan regionale duurzame ontwikkeling;

erkennen eveneens dat het gezamenlijk behouden van de integriteit van het Werelderfgoed Waddenzee de belangrijkste eis is die voortkomt uit inschrijving op de Lijst;

bevestigen opnieuw het belang van internationale samenwerking, bijv. met West Afrika (de Afrikaans-Euraziatische vogeltrekroute), Republiek van Korea en Engeland (The Wash/North Norfolk Coast);

erkennen de bijdrage van de wetenschap aan de verdere ontwikkeling van de bescherming en het beheer van de Waddenzee als ecologische entiteit;

erkennen het gedeelde landschappelijke en culturele erfgoed van het Waddengebied;

erkennen de algehele vooruitgang die gemaakt is bij het uitvoeren van de Verklaring van de Ministerraad van de 11^e Trilaterale Regeringsconferentie over de bescherming van de Waddenzee (de Verklaring van Sylt) en de noodzaak te blijven werken aan specifieke zaken als aangegeven in de huidige Verklaring;

erkennen dat de voorwaarden voor de veiligheid van mensen moeten worden veiliggesteld evenals de ontwikkeling in het gebied, met inachtneming van de gevolgen van klimaatverandering en de grotere duurzame ontwikkeling op nationaal, regionaal en plaatselijk niveau;

We zijn vastbesloten deze uitdagingen aan te gaan en de Waddenzee te blijven beschermen en beheren voor huidige en toekomstige generaties in nauwe samenwerking met de mensen die in het gebied wonen, werken en recreëren en hebben in dit opzicht waardering voor het werk van het Waddenzeeforum, regionale advieslichamen en belanghebbenden, met inbegrip van partners die bezig zijn met het behoud van de Waddenzee;

en hebben daarom deze Ministeriele Verklaring getekend.
Wij, de verantwoordelijke Ministers

WERELDERFGOED WADDENZEE

Strategie 2014-20

1. **verwelkomen** de aanpassing van de begrenzing van het gebied in 2011 met de uitbreiding van het Nationaal Park van Hamburg en de nominatie in 2013 van het Deense deel van de Waddenzee met inbegrip van de uitbreiding van het Nationaal Park van Neder-Saksen voor plaatsing op de Werelderfgoedlijst, in reactie op het besluit van het Werelderfgoedcomité in 2009 om het Nederlands-Duitse deel van de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst te plaatsen, waarmee de Bijzondere Universele Waarde en de integriteit van het gebied wordt versterkt;
2. **erkennen** dat de mogelijke inschrijving van de hele Waddenzee als werelderfgoed, waardoor de hele Waddenzee op de Werelderfgoedlijst wordt geplaatst, een erkenning is van de trilaterale samenwerking en dat de gezamenlijke status van het Werelderfgoed Waddenzee een van de kernonderdelen van toekomstige samenwerking zal zijn.
3. **waarderen** de trots en de grote en toenemende steun die het Werelderfgoed Waddenzee heeft verworven en ontvangen in het Gebied sinds de inschrijving in 2009, waarmee de gedeelde verantwoordelijkheid voor de bescherming van dit grensoverschrijdend ecosysteem wordt onderstreept en de merkkwaliteit en het potentieel ervan als katalysator voor duurzame ontwikkeling en internationaal ijkpunt wordt erkend.
4. **waarderen** het werk om te komen tot een gezamenlijke Werelderfgoed Waddenzee Strategie waarmee de uiteenlopende vaardigheden en competenties in de drie landen worden versterkt en verenigd.
5. **geven** het Bestuur (*Wadden Sea Board*) **opdracht** verder te beraadslagen over een strategie met het doel deze bij de gelegenheid van de voorziene inschrijving van het Deense Werelderfgoedgebied door de strategische partners te laten ondertekenen.
6. **streven** een efficiënte uitvoering **na** door inspanningen te bundelen en synergiën tot stand te brengen, ook op plaatselijk en regionaal niveau in nauwe samenwerking met het secretariaat en de relevante instituten en organisaties in de drie staten.
7. **komen overeen** de haalbaarheid te onderzoeken van een Werelderfgoed Waddenzee Competentiecentrum of -netwerk met inbegrip van inhoud van de werkzaamheden, samenwerkingspartners, organisatie, opbouw en budget.
8. **blijven** bijdragen aan het werk van de Werelderfgoedconventie, in het bijzonder aan de Mariene en Duurzaam Toerismeprogramma's van UNESCO Werelderfgoed.

Stichting

9. **danken** de toetsingscommissie (*Foundation Review Committee*) voor het onderzoek naar de waarden en functies van een gezamenlijke stichting voor het Werelderfgoed Waddenzee.

10. **komen overeen** het opzetten van een Stichting Werelderfgoed Waddenzee in overweging te nemen en te streven naar een beslissing daarover voor 2015.

Strategie Duurzaam Toerisme

11. **Waarderen** de inzet van belanghebbenden, met inbegrip van lokale en regionale overheden, om een algehele strategie voor duurzaam toerisme te ontwikkelen in een participerende benadering met steun van het PROWAD project van het *Interreg North Sea Region Programme*, ook om tegemoet te komen aan het verzoek van het Werelderfgoedcomite.

12. **verwelkomen** de gezamenlijke strategie 'Duurzaam Toerisme in het Werelderfgoed Waddenzee', als in **Bijlage 1**, als gedeelde verantwoordelijkheid van overheden en belanghebbenden en hun bereidheid deze gezamenlijk uit te voeren en **geven** het Bestuur **opdracht** toe te zien op de uitvoering van de strategie en het plan van aanpak.

13. **beschouwen** de strategie als een bijdrage aan de doelen en doelstellingen van de Werelderfgoedconventie en de uitvoering van haar programma voor duurzaam toerisme.

Samenwerking vogeltrekroute

14. **Erkennen** het mondiale belang van de Waddenzee voor trekvogelpopulaties wat een belangrijk kenmerk is van het Werelderfgoed Waddenzee, en merken met zorg op dat veel populaties in aantal afnemen.

15. **Waarderen** de vooruitgang die is geboekt binnen het Waddenzee *Flyway Initiative*, zoals het consolideren van een netwerk voor de bescherming van trekvogels, waaronder capaciteitsopbouw, monitoring en het ontwikkelen van statusbeoordelingen op trekroutheniveau, in het leven geroepen als reactie op het besluit van het Werelderfgoedcomité om de samenwerking te versterken bij het beheer en onderzoek van de Afrikaans-Euraziatische vogeltrekroutes met de relevante staten.

16. **komen overeen** de samenwerking bij beheer en onderzoek van de Oost-Atlantische vogeltrekroutes, als aangegeven in de visie in **bijlage 2**, voort te zetten en waar nodig uit te breiden, samen met relevante gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties.

NATUURBEHOUD EN GEINTEGREERD ECOSYSTEEMBEHEER

17. **bevestigen opnieuw** dat het Waddenzee Plan het gecoördineerde beheerplan is voor het Werelderfgoed Waddenzee wat ook geldt voor het genomineerde gebied.

18. **streven** daarom naar intensievere samenwerking op operationeel beheersniveau.

19. **garanderen** dat het toezicht over de hele Waddenzee adequaat is.

20. **onderzoeken** de mogelijkheid om een kombergingsgebieds-benadering toe te passen in het beleid en beheer van de Waddenzee en **steunen** de verdere uitwerking daarvan.

21. **zetten** de grensoverschrijdende harmonisatie-inspanningen voor de uitvoering van bestaande Europese richtlijnen **voort** en harmoniseren, waar dat relevant is, in een zo vroeg mogelijk stadium de grensoverschrijdende uitvoering van toekomstige richtlijnen.

22. **erkennen** de activiteiten van de Lidstaten in het aanwijzen en het vergroten van de samenhang en efficiency van het Natura 2000 netwerk in het Waddengebied.
23. **komen** daarom **overeen** samen te werken bij de evaluatie van de beoordelingen in het kader van de Habitatrichtlijn, ook om gezamenlijk een overkoepelende Natura 2000 analyse voor de Waddenzee voor te bereiden.
24. **zijn bezorgd** om de aanhoudende daling van broedvogelpopulaties in de Waddenzee, door onder andere het geringe voortplantingssucces.
25. **geven** het Bestuur (WSB) **opdracht** een trilateraal Plan van aanpak te ontwikkelen en uit te voeren voor het verbeteren van de omstandigheden voor broedvogels.
26. **waarderen** de positieve effecten van het lange-termijn trilaterale zeehondenbeleid en -beheer, wat tot uiting komt in het hoogste populatieniveau ooit geteld.
27. **zetten** daarom de samenwerking **voort** in het kader van de zeehondenovereenkomst met inbegrip van het Zeehondenbeheerplan, dat in 2016 zal worden bijgewerkt, waarmee de richtlijnen voor het vangen en uitzetten van zeehonden opnieuw worden bevestigd.
28. **erkennen** het belang van vissen voor het ecosysteem van de Waddenzee en **geven** daarom het Bestuur (WSB) **opdracht** te werken aan de verdere uitvoering van de trilaterale doelstellingen voor vissen van het Waddenzee Plan.
29. **erkennen** de essentiële functies van estuaria in het geheel van het ecosysteem van de Waddenzee en nemen notitie van de huidige Natura 2000 beoordelingen over de ongunstige en slechte staat van instandhouding van dit habitatype.
30. **dragen bij** aan het herstel van dit habitatype door maatregelen te nemen op passende schaal in tijd en ruimte, met bijvoorbeeld geïntegreerde beheerplannen voor Natura 2000 gebieden waarbij de toegankelijkheid gewaarborgd blijft en veiligheidsnormen tegen overstromingen worden verhoogd.

Uitheemse soorten

31. **verwelkomen** de ratificatie van het Verdrag voor de controle en het beheer van ballastwater en sedimenten (*BWM Convention*) door alle drie de staten volgens §25 van de Verklaring van Sylt.
32. **erkennen** de nationale en internationale regels en maatregelen die er al zijn voor de omgang met uitheemse soorten.
33. **waarderen** het werk dat al is gedaan in overeenstemming met §26 van de Verklaring van Sylt met betrekking tot het ontwikkelen van een trilateraal strategisch kader voor het omgaan met uitheemse soorten in de Waddenzee als antwoord op het besluit van het Werelderfgoedcomité in 2009 om het Nederlands-Duitse deel van de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst te plaatsen.
34. **verwelkomen** de gezamenlijke aanvraag voor een trilateraal EU LIFE+ project met betrekking tot uitheemse soorten in de Waddenzee, wat naar verwachting een belangrijke bijdrage zal leveren aan de ontwikkeling van een trilateraal beleid voor uitheemse soorten in de Waddenzee.

35. **geven** het Bestuur (WSB) **opdracht** verder te werken aan het trilaterale strategisch kader voor het omgaan met uitheemse soorten in de Waddenzee en de verdere ontwikkeling van een plan van aanpak voor het beheer van uitheemse soorten te coördineren met inachtneming van bestaande en op stapel staande wetgeving en projecten.

Duurzame visserij

36. **benadrukken** het belang van de uitvoering van hun ambities¹ om voor de hele Waddenzee trilaterale beleidsprincipes te ontwikkelen voor een verdere ontwikkeling van duurzame visserij en ondersteunen het Kader voor duurzame visserij, als in **Bijlage 3**.

37. **Streven naar** opname en uitvoering van het Kader voor duurzame visserij in nationaal visserijbeleid rekening houdend met het Europees Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) en relevante EU wetgeving, teneinde de duurzaamheid van de visserij in de Waddenzee te verbeteren alsook te streven naar een *level playing field* voor de visserijsector in de Waddenzee.

Onredelijke belemmeringen van de belangen van de plaatselijke bevolking en haar traditionele gebruiken van de Waddenzee moeten worden vermeden. Ieder gebruikersbelang moet worden gewogen op een eerlijke en gelijkwaardige basis in het licht van het doel van bescherming in het algemeen en van het betreffende geval in het bijzonder.

38. **Streven naar** het tot een minimum terugbrengen van mogelijke negatieve gevolgen van de verschillende vormen van visserij op de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee. Een verlaging van mogelijke gevolgen van de verschillende vormen van visserij op de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee kan op verschillende manieren worden bereikt, bijvoorbeeld door gebieden met duurzame visserij en gebieden waar alle visserij is uitgesloten te combineren, innovatieve milieuvriendelijke visserijtechnieken te gebruiken, gebieden in te stellen waar niet gevestigd mag worden met vistuig dat in aanraking komt met de zeebodem, programma's op te stellen om de bijvangst terug te brengen en verminderde visserijdruk. In overeenstemming met het GVB wordt duurzame visserij gekenmerkt door het gebruik van de beste beschikbare technieken en praktijken.

39. **bevestigen** hun wens, in overeenstemming met het GVB en andere relevante Europese wetgeving, de duurzaamheid van de visserij te verbeteren door onderhandelingen en deelname van belanghebbenden. Het doel is een economisch gezonde visserijsector tot stand te brengen die aan de verwachtingen van de consument voldoet en de duurzaamheidslimieten van de trilateraal beschermde Waddenzee respecteert.

40. **geven** het Bestuur (WSB) daarom **opdracht** een werkprogramma op te stellen met inbegrip van de onderhandelingsfase en het uitvoeringsproces, in nauwe samenwerking met de verantwoordelijke autoriteiten en relevante belanghebbenden en initiatieven die vereist zijn in het kader van de Europese wetgeving en het GVB.

¹ Uit de Verklaring van Sylt

ENERGIE

41. **erkennen** dat de bouw van offshore windparken en toenemende offshore energieproductie die bijdraagt aan meer duurzame energie, gevolgen heeft voor delen van de Waddenzee, zoals kabels voor het transport van elektriciteit en verkeer voor het onderhoud ervan.

42. **zijn zich bewust** van de zorgen in de regio met betrekking tot de mogelijke opslag van kooldioxide (CCS) en de exploitatie van koolwaterstof uit onconventionele lagen door middel van fracking binnen het Waddengebied en aan de rand van kust en zeegebieden, met inbegrip van daaraan verbonden exploratieactiviteiten, vanwege de mogelijke schade aan het ecosysteem, en zijn voornemens mogelijke negatieve gevolgen voor de Waddenzee te vermijden in overeenstemming met het Gemeenschappelijke Beginsel.

43. **erkennen** eveneens dat onlangs een groot aantal elektriciteitscentrales direct grenzend aan de Waddenzee gebouwd of gepland zijn en dat de geaccumuleerde inlaat van koelwater belangrijke gevolgen voor vissen kan hebben en dat verhoogde CO₂ uitstoot haaks staat op het beperken van de opwarming van de aarde en op de stijging van de zeespiegel (zie §24 van de Verklaring van Sylt).

44. **geven** het Bestuur (WSB) daarom **opdracht** de gevolgen voor het ecosysteem in de Waddenzee die de bouw van dergelijke installaties met zich meebrengt, te toetsen en maatregelen te overwegen om de mogelijk negatieve gevolgen te vermijden of terug te dringen, waaronder het zoeken naar beste praktijken, om in nauw overleg met de verantwoordelijke instanties en belanghebbenden een gemeenschappelijke gedragscode voor het Waddengebied te ontwikkelen.

KLIMAAT

CO₂ Neutraal Waddengebied

45. **verwelkomen** de vooruitgang die op lokaal niveau is geboekt met het bereiken van een CO₂ neutraal Waddengebied.

46. **blijven** de mondiale en nationale inspanningen **steunen** om de oorzaken van klimaatverandering op lokaal niveau terug te dringen.

47. **waarderen** de lopende inspanningen vooral op plaatselijk en regionaal niveau om een CO₂ neutraal Waddengebied te bereiken en bevestigen opnieuw §24 van de Verklaring van Sylt.

Aanpassing aan de klimaatverandering

48. **erkennen** dat het algemene doel van aanpassing aan de klimaatverandering in het Waddengebied is, het bevorderen en veilig te stellen van de kwaliteit en integriteit van het gebied als natuurlijk en duurzaam ecosysteem en daarbij de veiligheid van inwoners en bezoekers, het cultureel erfgoed en landschappelijk schoon en het duurzaam gebruik door de mens veilig te stellen.

49. **nemen** de trilaterale klimaatadaptatiestrategie **aan**, als in bijlage 4, om de veerkracht bij klimaatverandering te vergroten, gebaseerd op de erkenning dat het omgaan met klimaatverandering de integratie vereist van veel sectoren, activiteiten en expertises en **streven** naar de uitvoering van de prioriteiten van de Strategie.

50. **erkennen** dat ruimtelijke ordening een belangrijk instrument is dat gebruikt kan worden om de doelstellingen voor klimaatadaptatie te bereiken en een goed samenspel veilig te stellen tussen de verschillende lagen van gouvernementeel bestuur en niet-gouvernementele organisaties en tussen de verschillende sectorale belangen.

51. **uiten het voornemen** de trilaterale klimaatadaptatiebeginselen en –doelstellingen op het gebied van klimaatverandering zoveel mogelijk uit te voeren in ruimtelijke planningprocessen, vooral op plaatselijk en regionaal niveau, waarbij ook gekeken wordt naar de integratie van activiteiten die op land plaatsvinden en op zee.

52. **monitoren** de uitvoering van de klimaatadaptatiestrategie en nemen de resultaten op in trilateraal lange-termijn klimaatbeleid, met inbegrip van de beste praktijken voor aanpassing aan een veranderend klimaat.

53. **onderkennen** dat de morfologische ontwikkeling bij stijging van de zeespiegel een kritisch element is in de natuurlijke veerkracht van de Waddenzee en dat trilaterale samenwerking voor waar het betreft de kennisuitwisseling over dit onderwerp essentieel is.

54. **verwelkomen** het succesvolle begin van een trilaterale studie over sedimentatiegedrag in de verschillende kombergingsgebieden en **erkennen** dat de studie al in het eerste jaar een uitwisseling van kennis en expertise tussen instituten en instanties in de landen van de Waddenzee heeft opgeleverd en **steunen** de continuering daarvan.

MARITIEME VEILIGHEID EN HET VOORKOMEN VAN VERVUILING DOOR DE SCHEEPVAART

55. **benadrukken** het belang van de maritieme activiteiten in en veiligheid van het bijzonder kwetsbaar zeegebied Waddenzee (PSSA) en **verwelkomen** de inzet van belanghebbenden bij de uitvoering van de afspraken van de Verklaring van Sylt en erkennen de ontwikkelde werkprogramma's die relevant zijn voor het bijzonder kwetsbaar zeegebied Waddenzee.

56. **moedigen** de nationale bevoegde instanties **aan** de operationele plannen als in **bijlage 5** te gebruiken als basis voor het evalueren en vervolgens uitvoeren van de maatregelen in de werkprogramma's, bijv. waar redelijk en haalbaar, de versnelde ingebruikname van (bio)-LNG als overgangbrandstof te stimuleren, om de doelstellingen daarvan te bereiken.

57. **zetten** de dialoog **voort** tussen de bevoegde scheepvaart- en natuurbeschermingsautoriteiten en belanghebbenden om een nog hoger veiligheids- en samenwerkingsniveau te bereiken.

58. **verwelkomen** en **stimuleren** de verdere ontwikkeling en toepassing van het Green Port concept.²

² Een voorbeeld van het green port concept zijn de uitgangspunten en doelen van de EcoPorts die door de European Sea Ports Organization ESPO zijn omschreven. De als prioriteit aangemerkte punten zijn onder andere luchtkwaliteitbeheer, energiebesparing en klimaatverandering, geluidsbeheer, afvalbeheer en waterbeheer (voor zowel verbruik als hoeveelheid)
http://www.ecoport.com/templates/frontend/blue/images/pdf/espo_green%20guide_october%202012_final.pdf

TRILATERALE MONITORINGS- EN BEOORDELINGSPROGRAMMA

59. **bevestigen opnieuw** het centrale belang van het trilaterale monitorings- en beoordelingsprogramma TMAP als onontbeerlijke basis voor gezamenlijke evaluaties van de kwaliteitsstatus, het Waddenzee Plan en het succesvolle beheer van de Waddenzee binnen het Europese Natura 2000 netwerk en als Werelderfgoedgebied.

60. **nemen**, in nauwe samenwerking met de wetenschappelijke gemeenschap, de lange-termijn TMAP strategie **aan**, als in **bijlage 6**, als basis voor de verdere ontwikkeling van het TMAP, met het doel de waarde ervan bij het uitvoeren van Europese richtlijnen verder te vergroten en informatie te verschaffen aan een bredere groep belanghebbenden, en door de verdere ontwikkeling van het informatiesysteem de informatie beter toegankelijk te maken.

61. geven het Bestuur (WSB) **opdracht** het volgende *Wadden Sea Quality Status (Outlook) Report for 2016* uit te werken, zodat het klaar is voor de Conferentie in 2018, en synchroon loopt met de rapporteringscycli van de richtlijn voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

WETENSCHAPPELIJKE SAMENWERKING

62. **verwelkomen** de bevindingen van het 13e Wetenschappelijke Waddenzee Symposium waar de thema's klimaat en water, biodiversiteit, wetenschap voor beheer en beleid en duurzaamheid en ecosysteemdiensten, centraal stonden.

63. **moedigen** discussies **aan** tussen de wetenschappelijke gemeenschap en beleidsmakers over de belangrijkste beleidsonderwerpen en de daaraan gerelateerde kennis als basis voor het verder ontwikkelen van een trilaterale onderzoeksagenda en een trilateraal platform voor onderzoek.

64. geven het Bestuur (WSB) **opdracht** de samenwerking met de wetenschappelijke gemeenschap te versterken door zich te richten op de belangrijkste werelderfgoedkwesies.

WADDENZEEFORUM (WSF)

65. **houden rekening met** de activiteiten en aanbevelingen van het Waddenzee Forum voor wat betreft duurzame ontwikkeling en inspraak, in het bijzonder wat betreft:

- de strategie voor integraal kustzonebeheer voor het Waddengebied als onafhankelijk stakeholder concept van het WSF, gericht op duurzaamheidsdoelstellingen voor ecologie, economie en maatschappij, om te bereiken dat economische activiteiten meer maatschappelijke verantwoord zijn en natuurlijke ecosystemen en historische landschappen worden veiliggesteld. Wat dit betreft wordt het **gewaardeerd** dat het WSF duurzaamheidsindicatoren en de beoordeling ervan verder uitwerkt en zich tevens inzet voor het Planning Portal voor het Waddengebied met de visualisering van economisch gebruik en transnationale beschermingsregimes.
- de inspanningen en aanbevelingen van het WSF om bij te dragen aan een CO2 neutraal Waddengebied zoals de regeringen voor ogen staat.
- het werk van het WSF voor schone en veilige scheepvaart.

66. **blijven** de samenwerking met het WSF **steunen** als onafhankelijke stakeholder partij bij het werken voor een duurzaam, milieuvriendelijk Waddengebied.

67. **erkennen** het werk van de Groep voor Ganzenbeheer in het Waddengebied en **nemen notie** van de aanbevelingen voor toekomstig ganzenbeheer in het trilaterale samenwerkingsgebied.

68. **Merken op** dat veel aanbevelingen te maken hebben met omstandigheden die buiten het trilaterale samenwerkingsgebied liggen.

69. **moedigen** de verantwoordelijke autoriteiten **aan** de aanbevelingen te evalueren en waar passend uit te voeren.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

70. **zetten** de samenwerking **voort** met de Republiek Korea in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst om het behoud en beheer van droogvallende platen te versterken.

71. zullen op de Conferentie van Partijen in het kader van het CBD in de Koreaanse Republiek in 2014 een gezamenlijke bijdrage **leveren** met betrekking tot het beheer van droogvallende platen.

72. **zetten** in het kader van de Intentieverklaring uit 1991 met *Natural England* de uitwisseling **voort** van kennis en ervaring in de Waddenzee en de Wash/ North Norfolk Coast.

73. zijn **voornemens** de Ramsargebieden in de Waddenzee als grensoverstijgend 'Ramsargebied Waddenzee' op de Ramsar lijst van wetlands van internationaal belang te plaatsen en zo bij te dragen aan de doorlopende inspanningen in het kader van het Ramsar Verdrag om het grensoverschrijdend aspect van bescherming en beheer van wetlands te bevorderen bijv. door grotere samenwerking bij de eerdergenoemde bescherming van vogeltrekroutes.

COMMUNICATIE EN ONDERWIJS

74. **verwelkomen** de Trilaterale communicatiestrategie en continueren en versterken de communicatie over de Samenwerking Waddenzee met inbegrip van het Werelderfgoed Waddenzee.

75. **onderstrepen** het belang van een effectieve en uitgebreide voorlichting en presentatie van de Trilaterale Samenwerking Waddenzee en het Werelderfgoed Waddenzee om de steun van de bevolking voor de bescherming en het behoud van de Waddenzee als gedeelde entiteit te behouden.

76. zullen onder de jongere generatie het besef **vergroten** dat de Waddenzee een gedeeld erfgoed is door het ontwikkelen van geschikte educatieve voorlichtingsprogramma's en -producten als integraal onderdeel van de communicatie en voorlichting over het Werelderfgoed.

77. **stimuleren** en **steunen** daarom de ontwikkeling van een trilateraal gecoördineerd netwerk van educatie over het Werelderfgoed voortbouwend op het al bestaande netwerk van de Internationale Waddenzee School, (IWSS) met inbegrip van regionale en lokale initiatieven.

TRILATERALE WADDENZEESAMENWERKING 2014 – 18

78. **bedanken** Denemarken voor haar langdurig voorzitterschap van de Samenwerking.

79. **verwelkomen** het voorzitterschap van Nederland voor de komende periode 2014 – 2018.

80. **zijn voornemens** de volgende Trilaterale Regeringsconferentie over de bescherming van de Waddenzee en de reguliere vergadering van de Trilaterale Regeringsraad **te houden** in 2018 op uitnodiging van de Nederlandse Regering.

81. **zijn voornemens het** 14^e Internationale Wetenschappelijke Waddenzeesymposium **te houden** in Denemarken voor de volgende conferentie op uitnodiging van de Deense Regering.

Tønder, Denemarken, 5 februari 2014

Getekend:

Namens de regering van het Koninkrijk Denemarken:

Mikkel Aarø-Hansen,
plaatsvervangend staatssecretaris van het Ministerie van Milieu.

Namens de regering van het Koninkrijk der Nederlanden:

Sharon Dijksma,
Minister van Landbouw, Ministerie van Economische Zaken.

Namens de regering van de Bondsrepubliek Duitsland:

Rita Schwarzelühr-Sutter,
Parlementair staatssecretaris van Milieubeheer, Natuurbehoud, Bouw en Reactorveiligheid.

LIJST VAN BIJLAGEN:

1. Strategie voor duurzaam toerisme
2. Flyway Visie
3. Kader voor duurzame visserij
4. Klimaatadaptatiestrategie
5. PSSA werkprogramma's voor de Waddenzee
6. TMAP strategie